

sešit 12

BOŽÍ LID POD VINOU A POD

ZASLÍBENÍM

Ú v o d

Kdo se dnes táže nebo je dotazován po tom, jaký smysl má jeho život nebo jaký smysl má život vůbec, ten se často utěšuje budoucností, s kterou přijde něco či musí přijít něco, co zde ještě nebylo a co vystřídá všechnu bídu, všechnu nedostatečnost, všechno lidské selhávání v přítomnosti. Kdo se takto upíná k budoucnosti, má jistotu, že jeho očekávání není jen pochybná důvěra bez základů?

Kdo se dnes jako křesťan takto táže nebo je dotazován, jaký má smysl žít, ten se neobejde bez pohledu na minulost. Musí si vzpomenout na národ, jehož cesta dějinami byla cestou nejhroznější lidské všednosti. A přece ~~ten~~ národ učinil na této cestě všednosti jednu zkušenost; kde on sám prohrával svou budoucnost, kde on sám promarňoval své šance vést smysluplný lidský život, tam mu Bůh vždy otvíral novou budoucnost, nové naděje, nový smysl jeho života. Důvěra v budoucnost se stává utopií, když nespočívá na zkušenosti minulosti, když nespočívá na příslibení, které je jí dáno. Křesťanská důvěra v budoucnost vlastního života i v budoucnost světa spočívá nikoliv na posledním místě na zkušenosti Izraele s Bohem; existuje budoucnost i tam, kde člověk si sám zahraňuje cestu.

O B S A H

1. O h r o ž e n í s m l o u v y h ř í c h e m a v i n o u
  - 1.1 Neodvislý - svobodný - Bůh smlouvy
    - 1.11 Smlouva s Izraelem - milostiplný dar Boží
    - 1.12 Trvale platná blízkost Boží - ze svobodné milosti
  - 1.2 Izraelova zkušenost s hříchem a vinou
    - 1.21 Smlouva ohrožená lidským hříchem
    - 1.22 Hřích vyjádřený slovně:
      - jako pochybení
      - jako odpad
      - jako převrácenost
    - 1.23 Hříšník jako dlužník
  - 1.3 Otázka o původu hříchu
    - 1.31 Výchozí otázka: odkud zlo, neštěstí, opak spásy...
    - 1.32 Cesta k odpovědi: vysvětlení jeho původu z hlediska přítomnosti
    - 1.33 Odpověď: původ zla v hříchu člověka
    - 1.34 Hřích jako neposlušnost, která pramení ze samovlády člověka
    - 1.35 Hřích původu - původ hříchu
    - 1.36 Jedna jediná základní odpověď v rozličné podobě
    - 1.37 Vyprávění o pádu do hříchu - podklad učení o dědičném hříchu?
  - 1.4 Izraelovo chápání hříchu a viny
    - 1.41 Svémocnost a samovládnost člověka; odpad od Boha
      - poněvadž je to příklon k falešným bohům
      - poněvadž je to odklon od zákona pánova
    - 1.42 Provinění proti bližnímu; odpad od Boha
      - poněvadž je proti Božímu přikázání
      - poněvadž je proti Božímu lidu
      - poněvadž je proti celému Božímu lidstvu
  - 1.5 Trest jako neštěstí (jako opak a nedostatek záchrany, spásy) - neštěstí jako trest?
    - 1.51 Neštěstí - trest za hřích
    - 1.52 Neštěstí - znamení skrytého hříchu?
    - 1.53 Neštěstí - nezměnitelný a nevyléčitelný stav? (neštěstí jako opak záchrany a spásy ...)
  - 1.6 Obnovení společenství skrze Boha
    - 1.61 Izraelova zkušenost s Boží ochotou k odpuštění
    - 1.62 Boží odpuštění jako čiré smilování se
    - 1.63 Boží smilování - dar, který vyzývá
    - 1.64 Boží požadavek: poznání a uznání viny
účinný obrat k Bohu
  - 1.7 Hřích v Novém zákoně
  - 1.8 Ú k o l y

- 2. B o ž í l i d p o d B o ž í m z a s l í b e n í m
- 2.1 T é m a t a B o ž í h o z a s l í b e n í
  - 2.11 Bůh zaslibuje zemi
  - 2.12 Bůh zaslibuje národ, lid
  - 2.13 Bůh zaslibuje smlouvu
  - 2.14 Bůh zaslibuje záchranu (spásu) skrze člověka
- 2.2 p r o r o c k é z a s l í b e n í - l i d s k é o č e k á v á n í
  - 2.21 B o ž í z a s l í b e n í j s o u k o n k r é t n í
  - 2.22 B o ž í z a s l í b e n í o d p o v í d a j í l i d s k é m u o č e k á v á n í
  - 2.23 B o ž í z a s l í b e n í m a j í s v o u c h v í l i
- 2.3 K r i t i k a l i d s k ý c h o č e k á v á n í
  - 2.31 Bůh zklamává sobecká očekávání
  - 2.32 Bůh zklamává důvěru neochotnou k ~~pekař~~ pokání:
    - důvěru v den pánův
    - důvěru v sion a v chrám
- 2.4 V ě t š í a o b n o v e n é p ř í p o v ě d i B o ž í
  - 2.41 Soudem k nové záchraně (spáse)
  - 2.42 Nová záchrana (spása) v den pánův
  - 2.43 Nová záchrana (spása) v nové spasitelné době
  - 2.44 Nové dimenze zaslíbení záchrany (spásy):
    - změna srdcí
    - změna dějin
  - 2.45 Neomezená spása od nekonečného Boha
- 2.5 B o ž í z a s l í b e n í a l i d s k é j e d n á n í
  - 2.51 Důsledky lidského jednání - pod Boží svobodnou vládou
  - 2.52 Zaslíbení Boží - požadavek na lidské jednání
  - 2.53 Podmíněné zaslíbení - nepodmíněné vyplnění?
- 2.6 I z r a e l o v a z á c h r a n a a s p á s a v n a d ě j i
  - 2.61 Izrael před Boží nesmírnou, nedozírnou spásou
  - 2.62 Boží nedozírná záchrana p ř e d I z r a e l e m
  - 2.63 Izrael postaven Bohem na cestu
  - 2.64 Izraelova cesta - cesta naděje
  - 2.65 Naděje - vstup do zaslíbení
- 2.7 J e ž í š k r á s t u s - s p l n ě n í i z a s l í b e n í

1. O h r o ž e n í s m l o u v y h ř í o h e m a
v i n o u

Hospodin, Jahve, vládnoucí pán a Bůh, vstoupil do trvalého vztahu smlouvy s lidmi, které si vyvolil. To je, vyjádřeno jednou jedinou větou, základní linie starozákonního poselství. I když se Bůh sám také smluvně zavázal, zůstává přece v poskytování podpory svobodný. (1.1) Ovšem Izrael učinil zkušenost, že nikoliv Bůh se vzdaluje (odtahuje) od lidí, ale že lidé se opět a znovu od této smlouvy odvracejí, odpadají, a ji propasou... /1.2/ Vycházejíce z této zkušenosti, ptali se po důvodu a kořeni hříchu a viny v dějinách, a nacházeli je ve svobodě člověka. /1.3/ V této svobodě se může člověk odvrátit od Boha a zároveň se provinit proti lidskému společenství /1.4/ Tím se ocitá ve stavu opaku či nedostatku spásy, ve stavu neštěstí, který zároveň přináší otázku o souvislosti viny a trestu. /1.5/ A jak rovněž Izrael učinil zkušenost, nemůže člověk sám se sebe obnovit porušenou smlouvu. To může jen Bůh. On ovšem je ochoten se smilovat /1.6/

1.1 S v o b o d n ý B ů h s m l o u v y

1.11 Smlouva s Izraelem - milostivý dar Boží

Společenství s Bohem, o jehož uskutečnění usilovali kazatelé, proroci, a kněží ve Starém zákoně, je svobodná Boží nabídka a dar. Jahve je dává kdy, kde a komu chce.

Když si vyvolil Sion a vybral za sídlo, aby byl přítomen uprostřed svého lidu, je to jeho milostivý ^{plný} čin: "Hospodin si totiž zvolil Sion, zatoužil jej mít za sídlo"-. "To je místo mého odpočinku navždy, usídlím se tady, neboť po něm toužím." /Zalm 132,13.14/ Jahvova přítomnost si nelze pojistit stavbami a institucemi; i v chrámu je jeho přítomnost stále obnovované obrácení se k lidem.

Tato Boží svoboda se ukazuje v tom, že On je zároveň obojí: blízký i vzdálený Bůh, zjevný i skrytý Bůh.

Tak tedy se může ptát Jahve, aby zabránil nedorozumění: "Jsem z blízka jen Bohem?" - promlouvá Jahve - "a z daleka Bohem už nejsem?" /Jer 23,23/ A kniha Izaiášova může říci: "Opravdu, Ty jsi Bůh skrytý, Ty zachránce Izraelův ..." /Iz 45,15/

Je kdykoliv v Jahvově moci vydati všane místo své přítomnosti, svůj lid zapudit od své tváře, jak to ohlásil Jeremiáš /7,4-15/:

"Nespoléhejte se na prolhaná slova, která praví; Jahvův chrám, Jahvův chrám! ... Jak? Vy chcete krásti, vraždišti, oizoložiti, křivě přísahati, obětovati Baalovi, honiti se za cizími bohy, která neznáte, a hned zase chcete jíti stoupnout si přede mnou v tomto domě, který je věnován mému jménu, a chcete říkati: Tu jsme v bezpečí, a nanovo konati všechny tyto hnusnosti? ... proto udělám tomuto domu, který má po mně jméno, na který se spoléháte, i místo, které jsem daroval vám i vašim otcům, co jsem udělal místu Silo; odmrštím vás od své tváře, jako jsem odmrštil vaše bratry, celou Efraimovu čeleď."

Hospodin je schopen se "vzdálit", jak to prožil Ezechiel při odchodu Jahvovy slávy z chrámu (srv. Ez 10,18-22).

1.12 Trvale platná blízkost Boží - ze svobodné milosti

Tato svoboda Boží dát se, komu on chce, kterou zakusili lidé Staré smlouvy, je směrodatná také pro společenství Nového zákona. Jistěže se zakládá bytí a naděje tohoto novozákonního společenství na tom, že Bůh, Otec Ježíše Krista, udržuje pevně svůj vztah k tomuto společenství jakožto ke svému lidu a tento svůj vztah upevnil ve svém Synu novým způsobem. Ale i když Ježíš Kristus, který je více než chrám (Mt 12,6), se stal "místem" Boží přítomnosti, zůstává Boží blízkost ve svobodné Boží dispozici. Otec dává království a důstojnost Božího dětství ve své svobodné milosti a v milostiplné svobodě.

1.2 Izraelova zkušenost s hříchem a vinou

1.21 Smlouva ohrožená lidským hříchem

Tak tedy milostiplně poskytovaná vstřícnost Boží není žádné absolutně jisté držení, žádný absolutní majetek. Ale není ohrožena ze strany Boha, který dodržuje slovo, stojí za svým příslibem a svou spasitelnou vůli nebeže zpět. Spasitelná blízkost Boží je ohrožena, jak už pralidské cítění pociťuje a zkušenost Božího lidu potvrzuje, chováním lidí. Je prostě ohrožena hříchem.

1.22 Hřích vyjádřený slovně

Tak Jahvův lid prožil, zakusil a odhalil na své cestě, po které šel dějinami se svým Bohem nebo proti Němu, co to je hřešit a být hříšným... Z mnohosti této zkušenosti se pokusil popsat hřích jako skutek i jako stav. Proto "Izrael to, co a čemu rozuměl pod pojmem „hřích“ vyjádřil pojmově velmi mnohostranně... plností obrátů, které označují zlé, zhoubné, klamně a protismyslné činy ..." (Gerhard von Rad, Theologie des Alten Testaments I., Mnichov 1958, str. 261.)

Lid staré smlouvy si nadto také srovnal a dal do jedné řady - do vzestupné řady - výrazy, kterými ohodnotil hříšný čin a jej odsoudil. především jsou to tři: pochybení, odpad, převrácenost.

Žádný z těchto pojmů nemá čistě theologický charakter. Všechny se nejprve užívalo v běžném způsobu a užívání řeči. Každý měl v sobě vlastní, zvláštní, profánní význam. Tento fakt nedovoluje všechny tyto tři pojmy jednoduše položit rovny sjednocujícímu výrazu "hřích". Teprve když bereme v úvahu různé profánní významy vidíme, v čem Izrael ve starém zákoně spatřoval to, co je hodno odsouzení a co je hříšné v nějakém činu nebo v chování.

1. Hřích jako pochybení

V základě prvního pojmu, kterým Izrael vyjadřoval odsouzení nějakého činu, spočívá význam slova "chybit se, minouti se"; totiž: chybit se něčeho, do čeho by se měl člověk "strefit", co by měl zasáhnout.

Tak v knize soudců se vypravuje o sestavení vojska; "ze všeho tohoto lidu bylo 700 vybraných mužů leváků. Ti všichni házelí kamenem na vlások a nechybovali." (Sdc.20,16) význam slova je pak přenesen na mezilidský okruh a zde znamená: minouti se - pochybení vztahu, který podle práva má být; tak např. ješte, když byl narušen vztah k Amoritům, popírá, že by byl proti tomuto vztahu "pochybil". (srv. Sdc.11,27) v theologické výpovědi tento obsahový smysl setrvává dále.

Kdo pochybí proti Hospodinu, chybí se vztahu, nečiní zadość vztahu mezi Bohem a jeho lidem, vztahu, který pán s láskou vytvořil. proti tomuto vztahu společenství se "děje pochybení", když Izrael slouží cizím bohům nebo když uctívá podobu býka (jako formy úcty k Jahvovi). Jakmile se lid staví proti Božímu vedení nebo proti jeho sdělené vůli, zasahuje do Božích práv. "chybí se" vztahu k Bohu, když Izrael provozuje kult, který si pán nepřeje, nebo když odpírá kult, který pánu patří. vztah k

Bohu je také narušován těmi, kteří "se míjejí" správného vztahu k bližnímu. Hřích se děje tenkrát, když lidské chování se obrací proti požadavkům nebo opomíjejí požadavky, které plynou ze vztahu k Bohu vůči lidem.

2. Hřích jako odpad

Výše uvedený pohled je zesílen druhým vysvětlujícím slovem: "odpad".

V profánním oboru znamená zlom, přerušování vztahu, znamená dát výpověď odvislosti: "Tak odpadl Izrael od Davidova domu až do dnešního dne" (1 Král. 12,19) a sám zakouší odpad Moabu (srv. 2. Král 1,1).

Izrael odpadá tenkrát od svého Boha, přerušuje spojení s Ním, když zavrhuje jeho pokyny, nedodrží jeho přikázání, běhá za cizími bohy: "Takto mluví Hospodin: pro trojí Judy provinění a pro čtveré - neodvolám! Že Jahvův zákon odhodili, na jeho příkaz nedbali, že sváděly je lživé modly, za nimiž šli jejich otcové, hodím oheň na Jehudu, zhltná jerusalemské paláce." (Amos 2,4-5) Izrael přerušuje vztah k Bohu, když před ním utíká: "Běda jim! Ode mne se odklonili. Zkáza jim! Ode mne poodpadali. Mám spasiti je? Ale vždyť lžou na mne!" (Oseáš 7,13).

Izrael odpadá od svého Boha, když chudým a nevinným dává zakoušet bezprávi: "Vím, že jsou velmi četné vaše bezbožnosti a že jsou nehorázné i proviny vaše; spravedlivé týráte, berete úplatky, chudasy u brány drze utiskujete ..." (Amos 5,12).

V podstatě ovšem každé jednání a každý postoj, který odporuje vztahu k Bohu, je odtrhnutí se od Jahveho, odpad od něho a přerušování vztahu k němu. Proto se pojmu i výrazu "pochybení" často užívá obecně k označení takového činu a postoje ...

3. Hřích jako převrácenost

"Hřích" je "převrácenost" a "překroucení". To vyjadřuje třetí pojem.

Tak zvráceně jednají sodomští (srv. Gen. 19,5), synové Heliho (1 Sam 3,13) i sám Saúl (1 Sam 20,1). Lidská pýcha a modloslužba převrací pravý řád.

převrácené je jednání, které nehledí na Boha a na jeho plán. A konečně, - každý zlý čin, se vztahem k Bohu nekonformní čin je převrácenost; v tom smyslu se také obecně užívá tohoto slova.

1.23 Hříšník jako dlužník

Při pochybení, odpadu a v převrácenosti zůstává člověk svému Bohu něco dlužen, něco, co mu měl prokázat, dát. Hříšník je označován pojmem vzatým z právní řeči, "dlužník", a stojí v protikladu ke "spravedlivému", který svým životem odpovídá takovému vztahu k Bohu, jaký on sám si přeje. Hřích umenšuje společenství s Bohem nebo je ruší. Tak praví prorok: "vaše vina to byla, jež s Bohem vaším vás rozloučila. A vaše proviny tvář jeho zakryly před vámi, aby se nesžitoval." (IZ 59,2). A izraelská obec uznává svou vinu; "proto tak daleko od nás je právo, proto k nám nevniká spravedlnost." (IZ 59,9)

1.3 otázka ohledně původu hříchu

poznáním, že hřích je "minutím se cíle", přetržení nebo překroucení vztahu k Bohu, byl konstatován stav věci a jeho účinky; základ hříšného jednání tím ještě nebyl objasněn. Izrael přemýšlel o mnohotvárných motivech a podnětech ke hříchu; nacházel je přemýšlením o svých dějinách, zakoušel je v řeči proroků jako přítomný životní problém a vyznával před Hospodinem v modlitbě. Lid Boží se také pokusil vyslovit, vyjádřit, v čem tyto motivy a podněty ke hříchu mají asi svůj poslední původ, odkud vůbec došlo k tomu, že lidé hřeší.

1.31 výchozí otázka: odkud zlo, neštěstí, opak spásy ...

Sotva komu jinému se podařilo tak objasnit původ hříchu jako jahvistovi. (pozn. překl.: k tomu, co bude řečeno na dalších stránkách, budiž zde na vysvětlenou řečeno - stručně a zjednodušeně; jahvista je jeden z lidských autorů st. zákona, hlavně pentateuchu, který se vyznačuje užíváním jména Jahve pro pána, odtud "jahvista"; vyznačuje se ovšem i určitým literárním stylem i názory...) podařilo se mu to ve vyprávění, ve kterém pátrá po počátcích zla, po stavu tohoto světa plného utrpení, neštěstí a opaku spásy-. veliká aitiologie Genese 2,4b - 3,24 chce dát odpovědi nejprve na tyto ténivé otázky a tím nachází také odpověď na otázku po základu a podstatě hříchu vůbec.

Aitiologií se nazývá vyprávění, které chce vysvětlit nějaký stav věci (místní jméno, stávající zvyky, stavy) a udat důvod pro ten stav věci pomocí nějaké události (příhody), za kterou se zpětně usuzuje, uzavírá. (srv. list 11/3.12)

V popředí Genese 2,4b - 3,24 stojí příběh: Hříšný pád prarodičů. pomocí něho osvětluje spisovatel problém, který ho především zajímá a jím hýbe; kde, v čem spočívá původ a příčina zlého stavu světa? přitom vychází od své a ze své vlastní doby a kreslí na pozadí souhrnu víry svého lidu základní theologickou linii, kterou vkládá do toho vyprávění. při tom používá prastarých mytických obrazů, které vykládá z hlediska a ze stanoviska víry Izraele.

1.32 Cesta k odpovědi: vysvětlení jeho původu z hlediska přítomnosti

protože v aitiologii se činí závěr z přítomných stavů a zkušeností na prvopočátky, dají se základní prvky takových zkušeností v aitiologickém vyprávění opět a znovu odhalit, objevit. podáváme vám nyní schematicky důležitá hlediska, pod jejichž zorným úhlem jahvista prožil a vyložil dějiny i přítomnost svého národa.

Ú l o h a

pokuste se - při četbě Gen.2,4b - 3,24 vyhledat odpovídající motivy ve výstavbě vyprávění a přiřadit je bodům v levém sloupci;

Jahvistův výklad přítomnosti:

Odpovídající motivy ve
vyprávění z Gen.2,4b-3,24:

Jahvista, který žil v davidivsko-šalomounské říši, si byl vědom, že:

- a) "Izrael" žil kdysi ve zlém stavu (ve zlé situaci) v Egyptě, a že svým Bohem byl zachráněn
- b) že Jahve podle svého zaslíbení dal svému lidu krásnou, širou zemi
- c) že lid byl postaven tváří v tvář základnímu požadavku, aby sloužil jedinému Bohu

d) že zdárné poměry jeho doby byly požehnáním, které mohlo trvat jen potud, pokud byl dodržován vztah k Jahvovi, že požehnání tedy bylo ohroženo hříchem

e) že však přes toto požehnání v lidském životě bylo a je tolik zla, které spočívá na všech a dá se sledovat přes všechnu lidskou paměť zpět do minulosti; bolest, nemoc, bída, narušení vzájemných vztahů mezi lidmi, náklonnost ke zlému - a smrt.

1.33 odpověď: původ zla v hříchu člověka

v theologickém myšlení, sázajícím se do minulosti, jeví se jahvistovi jako řešení jeho otázky, odkud zlo ve světě - toto; nynějšímu zlu, sahajícímu zpět až do nepředstavitelných dob, předcházelo přestoupení přikázání lidstvem; tím lidstvem, které Bůh určil k dobru, k štěstí, ke spáse. původ zla a utrpení světa nespočívá v Jahvovi, který prokazuje dobro; ani ne v přirozenosti člověka, který je prach země, ale zároveň i Boží životní dech, ale spočívá ve svobodném lidském jednání, kterým se člověk už na počátku postavil proti Bohu, hřešil.

1.34 Hřích jako neposlušnost, která pramení ze svémoci člověka

Z následků hříchu, ze zla ve světě, je také patrné, že hříšný čin s sebou nese porušení spásitelného společenství s Bohem; prarodiče jsou vyhnáni z Jahvovy zahrady. Autor přitom proniká ještě hlouběji do tajemství hříchu; může říci, proč hřích přerušuje vztah k Bohu. Zajistá, je to čin neposlušnosti, který přetrhává spojení s Jahvem. Ale s tímto poznáním se jahvista nespokojuje. Nejde mu pouze o nějaké libovolné přikázání Boží jen kvůli vyzkoušení poslušnosti, jako třeba ²uržet se jedení nějakého ovoce. Tradice jeho víry mluvila o základním požadavku, od kterého bylo odvislé další trvání Boží záchrany, spásy a dobra. Co pro jahvistu bylo tím základním požadavkem, je vidět ovšem jen ve zpětném závěru; ve slově pokušení (srv. Gen. 3,5) je pokus, snaha lidí vykládána tak, že chtěli být jako Bůh, takže by poznávali dobré i zlé.

"poznávat dobré i zlé" znamená podle starozákonní mluvy "poznávat všechno" - všeobsáhlé vědění a jeho užití při utváření života a světa - což je možné vlastně jen Bohu.

prarodiče sami chtěli rozhodovat o životě a o budoucnosti, to chce zřejmě autor říci, když do starého obrazu žádaného a zapověděného stromu života vkládá obraz stromu poznání. (Srv. Gen.2,9-17) Mylně se domnívali, že Boha nepotřebují. Svým činem se obrátili proti základnímu požadavku, položenému každé lidské existenci; uznávat Boha jako pána - a dali výpověď vztahu, který znamená závislost. Tak ve hříchu se rozpadá společenství s Bohem působením "suverénnosti" člověka.

1.35 Hřích původu - původ hříchu

Líčení Genese 2,4b- 3,24 (které zde mohlo být naskicováno jen vzhledem k své výpovědi o hříchu jako lidské "suverénnosti", ale nemohlo být vysvětleno v jednotlivých rysech dopodrobna) se obvykle nazývá "vyprávění o hříšném pádu". Vypravuje opravdu o pochybení již na počátku lidstva, které mělo těžké následky pro budoucí časy.

původ zla - tak chce říci ono vyprávění - není v Bohu, který chce spásu a dobro člověka. Zlo pochází ze špatného užití lidské svobody pod vlivem zlé moci, zvnějšku pronikající, v mythologickém obrazu hada nastíněné a ne dost zřetelně objasněné.

Tímto prapůvodním zlem jsou všichni lidé postiženi, protože podle chápání dávných lidí onen Adam jakožto praotec učinil rozhodnutí nejen pro sebe a za sebe, ale i za své potomky. Tak je těžký pád počátkem zkázy, nešťastného stavu, opaku spásy, ale také počátkem moci hříchu, která se projevuje v lidech a v jejich dějinách.

1.36 Jedna jediná základní odpověď v rozličné podobě

v čtenáři bible, který stojí před tímto obsáhlým a - pokud jde o výpověď výrazným vyprávěním o počátcích světa lidí, povstane snadno dojem, jako by to bylo jediné biblické líčení vpádu zla do lidstva. Tomu tak není.

1. Jahvista zná dvě další "zprávy o pádu do hříchu".

Jedna ta zpráva tvoří úvod k vyprávění o potopě a chápe se přitom starého mythologického fragmentu, "Synové Boží" - tak se zde praví - "viděli ..."

Výraz "synové Boží" pochází z kananejské mythologie a označuje podřízené božské bytosti, nad kterými stojí božský král E l ; Mythický obraz je ponechán (a využit) jako výraz pro velkou zkaženost tehdejších lidí. To neznamená, že by biblický spisovatel, který uctívá jedině Hospodina-Jahve, věřil v tyto "syny boží". Ve styku s lidskými dcerami převrátily jejich podstatu tyto "nadzemské postavy" a vnesly převrácenost do tohoto světa. Hřích nabyl převahy a Bůh musel zasáhnout trestem, potopou.

Jiná jahvistická zpráva o pádu do hříchu stojí v Genesi 11. Je to scéna s věží babylonskou, ve které lidé, útočící proti nebi, si chtějí sami na zemi udělit věčnost. Trest Jahvův zato, že lidé ve své pýše se chtějí zmocnit toho, co může jen Bůh udělit, je zmatek, rozptýlení, zhroucení.

2. ve srovnáním s trojím zřetelným akcentováním, které nachází vpád zla u jahvisty (Gen 2 a násl., G.1-4; 11) je kněžský autor (tj. jiný autor urč. částí St. zákona) - nejmladší vrstva v líčení pradějin - velmi zdrženlivý. On jednoduše konstatuje: "... pravil Bůh k Noemovi; jest u mne rozhodnuto o konci všeho těla, neboť země se naplnila ničemností, které se lidé dopouštějí." (Gen 6,13) Autor tzv. "kněžského kodexu" (jinak "kněžský autor") se tedy vzdává vlastního vylíčení původu zla.

3. Konečně elohista (pozn.: další předpokládaný autor určitých částí hlavně pentateuchu, těch částí hlavně, které se vyznačují typickým užíváním jména Elohim pro Hospodina), který teprve Abrahamem začíná své vyprávění o Božím působení a o odpovědi lidí, vrhá svůj pohled (v souhlasu se starými podáními Izraele) nikoliv ještě až k počátkům lidstva. ve středu jeho zprávy a jeho theologické reflexe stojí Izrael. za elohistovo vyprávění o pádu do hříchu můžeme považovat Ex 32, kde lid odpadá od Boha uctíváním zlaté sochy býka.

1.37 vyprávění o pádu do hříchu - podklad učení o dědičném hříchu?

Z toho, co bylo řečeno vyplývá, že Gen 2,4b-3,24 nemůže být považováno za jediné a jediné platné vylišení počátku zla a hříchu v tomto světě. vedle theologické výpovědi tohoto místa je nutno také slyšet výpovědi oněch jiných líčení. ovšem klasické podání o pádu do hříchu (pozn.: myslí na Gen 2,4b-3,24) tím, že po něm sáhl Pavel (Řím 5,12...) dostalo zvláštní význam.

"proto, jako skrze jednoho člověka přišel hřích na tento svět a skrze hřích smrt, a tak na všechny lidi přišla smrt, poněvadž všichni zhřešili ... - ... Avšak s darem není tomu tak jako s proviněním. Neboť umřelo-li jich mnoho proviněním toho jednoho, tím spíše se daru milosti Boží dostalo milostí jednoho člověka, Ježíše Krista, mnohým, v míře přehojné." (srv. celé místo Řím 5,12-19).

Když apoštol užívá tohoto příběhu, tohoto vyprávění, činí to především proto, aby postavil dvě rozhodující souvislosti a je konfrontoval; Kristus - poslušnost - milost - věčný život. Adam - neposlušnost - kletba - smrt. Křesťan se má i v tomto vyprávění učit, kam se má postavit, na které straně má stát.

Texty Řím 5,12 ..., Gen 2,4b-3,24 sloužily církvi jako svědectví písma pro její učení o dědičném hříchu, podle kterého se všichni lidé na základě hříchu prvního člověka - a to již před možností vlastního rozhodnutí - nacházejí ve hříšné ztracenosti a v odloučení od Boha. jistěže dnešní pohled na různost a vícevrstevnost biblických "vyprávění o hříšném pádu" přináší problémy a - spolu s jinými důvody - vyžaduje nové kritické přehlédnutí a prozkoumání tradičního učení o dědičném hříchu. přece však jako jádro a hlavní obsah církevního učení o dědičném hříchu je třeba držet: zlo vstupilo do dějin svobodným rozhodnutím člověka, nemá základ v Bohu nebo v Bohem stvořené přirozenosti člověka; to zlo vykonává v dějinách takový vliv, že lidstvo - jako celek - i každý jednotlivý člověk ve své existenci před Bohem je tím zasažen. I když biblické texty mluví v obrazech a proto nepodávají žádné jednoznačné vysvětlení, žádnou jednoznačnou informaci o průběhu a postupu tohoto dění, přece mají s jistotou za to, že vpád hříchu se stal už "na počátku" a proto zachvátil celé lidstvo. (celé téma "dědičný hřích" bude ještě důkladněji probráno v tomto kurse).

1.4 Izraelovo chápaní hříchu a viny

1.41 svémocnost a samovládnost člověka; odpad od Boha

svémocné jednání a naprostá soběstačnost (i vůči Bohu), to je - podle různých vyprávění o hříšném pádu - to hříšné na zlém činu. Narušuje to totiž vztah k Bohu, přerušuje spojení a společenství s Ním. svémocností a soběstačností se člověk odvrací od svého pána, vzdává se jeho blízkosti.

1. poněvadž je to příklon k falešným bohům.

Této skutečnosti věnuje pozornost především deuteronomistická theologie, (tj. theologie knihy deuteronomium). Neúnavně ukazuje, že odvrát od Jahveho je kořen všeho zla.

Již Oseáš a Izaiáš museli v prorockém plísnění lidu předhazovat, že opustili svého pána a Jeremiáš tuto výčitku ještě zesílil. v exilovém zpětném pohledu na dějiny Izraele se pak ukazuje s hroznou jasností, jak velice odvrát od Boha a příklon k jiným bohům poničil vztah k Bohu. "Izraelovi synové páchali zlo na Jahvových očích a sloužili Baalům. Opustili Jahve, Boha svých otců, který je vyvedl z egyptské země, a chodili za jinými bohy, za bohy okolních národů a klaněli se jim. Rozhněvali Jahve. Jahve opustili a sloužili Baalovi a Aštartám." (Kniha Soudců 2, 11-13) Bylo oprávněné prorocké slovo: "Tvé zločiny jsou to, jež kárají tě, odpad tvůj tě trestá, poznej, uznej, jak jest trpké opustit svého Boha, Jahve, když už strach ze mne máš nechceš, pán praví, zástupů Jahve." (Jer 2, 19)

Izrael zapomněl na svého pána; odstoupil od něho. Lid svou modloslužbou Jahveho urazil a podráždil. Hospodin se mohl ptát: "Jakou jen našli vadu na mně vaši synové, že ode mne odtrhli se ..?" (Jer 2, 5) Izrael musel zůstat dlužen odpověď. Pán jej chtěl přijmout za syna a dát mu skvělou zemi a měl za to, že on, Izrael, ho bude tedy nazývat otcem a neodvrátí se, ale Izrael se zpronevěřil.

2. poněvadž je to odklon od zákona pánova.

Tento odvrát od Boha se děje, z deuteronomistického hlediska tím, že lid se uchyluje od cesty, kterou mu pán ukázal ve svém zákoně a že běhá za jinými bohy. Izrael opouští Boží přikázání a smluvu, kterou mu on nabídl a uložil. Neposlouchá Jahvova hlasu, zavrhuje jeho pokyny a zapomíná na ně. zcela obecně řečeno; Lid se tehdy odvrací od Boha, když koná to, co je zlé v očích pánových. v odvrátu od Boha, ať je označován již řečenými

formulacemi nebo jako odmítnutí, přestoupení a porušení smlouvy, pýcha, tvrdošijnost a nevěra, v tom všem vlastně spočívá hřích Božího lidu. Neboť v tomto odvratu lid pohrdá základním požadavkem; nemá žádné jiné bohy, resp. sloužit jedině pánu a milovat ho celým srdcem a z celé duše, oním základním požadavkem, jehož plnění teprve tvoří pro člověka vztah k Bohu možným a skutečným.

Proto vyznává (a se přiznává) pánův lid; "Četné jsou před tebou viny naše a naše hříchy jsou na nás svědky. Přestupků svých jsme si vědomi dobře, nepravosti naše nám známé jsou. Od Jahve jsme odpadli, zapřeli Jahve; jít za Bohem naším jsme nedbali. O vzpouře jsme mluvili, o útisku, bez svědomí lež jsme šeptali." (Iz 59, 12-13)

1.42 Provinění proti bližnímu; odpad od Boha

Podle dosud řečeného by se mohlo zdát, že Starý zákon vidí hřích jen v tom, že se někdo obrátí přímo proti Bohu nebo mu odepře uznání a službu. Proroci naproti tomu však jasně vyslovili a zdůraznili, že Hospodin považuje za hříšný čin také, když někdo škodí svému spolučlověku nebo se proviní proti lidskému společenství.

1. poněvadž je proti Božímu přikázání.

Snadno lze nahlédnouti, že delikty v mezilidském oboru jsou bezprávím, které se dějí druhým lidem. Ale jak dalece se mají hodnotit také jako porušení vztahu k Bohu? Proč jsou hříchem? Jistěže pán, jak dosvědčuje Dekalog (Desatero) a jiné sbírky zákonů, takové skutky výslovně zakázal. Kdo je koná, jedná proti projevené vůli Boží. Již tím se obrací proti Bohu a vypovídá mu společenství, pro které jedině on sám může stanovit podmínky.

2. poněvadž je proti Božímu lidu.

Podle starozákonního chápání však spočívá hříšnost každého bezpráví na spolučlověku nejen v rozporu s Božím přikázáním, ale má ještě hlubší odůvodnění. Hospodin nenavázal spojení nejprve s každým jednotlivcem, ale nejprve s lidem, který si vyvolil. S tímto lidem vstoupil ve vztah a skrze tento lid s každým jednotlivcem, který patřil k Izraeli. Opačně; všichni, kteří vstoupí ve spojení s Hospodinem, nutně patří také k lidu "pánovy obce". Proto probíhá vztah k Bohu u každého jednotlivce vždy také skrze lid smlouvy. Když tedy člověk ruší nebo trhá bezprávím společenství Božího lidu, provinuje se zároveň

proti vztahu k Bohu, který On sám stanovil a daroval. Obrací se proti svému bratrovi - a odvrací se tím od Boha, působí svému spolučlověku bezpráví - a hřeší proti Bohu.

3. poněvadž je proti celému Božímu lidstvu.

Podobně je tomu v širším prostoru celého lidstva. Ono tvoří - v důsledku tvůrčího činu Boha, pána - velkou rodinu - a pod jeho vládou - přes všechny rozdíly - široce rozvětvené společenství národů. Kdekoliv se jeden pozdvihne proti druhému, je napadán sám pán a Tvůrce. Děje se přitom vlastně to, co chce vyjádřit vyprávění o pádu do hříchu; člověk se obrací proti Bohu, odmítá darovaný vztah vůči pánu. Proto má hluboký smysl, když jahvista klade Kainovu událost hned po vyprávění o pádu do hříchu. (Gen 4) A tak v bibli pro Boží lid se už v ranném období pevně konstatuje; provinění proti člověku je také hřích před Bohem.

1.5 T r e s t jako neštěstí (jako opak a nedostatek záchrany, spásy) - neštěstí jako trest?

Jestliže hřích je odvrácení od Boha, znamená víc než jen momentální událost. Znamená dostat se z Boží blízkosti do vzdálení se od Boha, ze spásitelného spojení s ním do spásy zbavené nezávanosti, ze společenství s ním do odloučení.

1.51 neštěstí - trest za hřích

Hřích působí trvalý stav, v němž někdejší vztah k Bohu je porušen. Ale nedostí tomu, pán, který kdysi toto spojení navázal a udržoval, je uražen, raněn; odpovídá hněvem a ukládá trest. O tom nemohl být jeho lid v nejistotě. To mu On dal znát slovem i činem. Dějiny to Izraelovi vždy potvrzovaly; Jahve svůj lid, když On ho opustil, trestal, vydal všanc, uvedl naň utrpení, opak ochrany a záchrany.

Ú l o h a

Které události v dějinách Izraele jsou ve Starém zákoně zvláště chápány jako trest? *Boží?*

1.52 Neštěstí - znamení skrytého hříchu?

Je však nutno na neštěstí se vždycky dívat jako na trest Boží? Nedá se vždycky, když přijde neštěstí, zjistit nějaký hřích jako příčina? Byl zde tedy nějaký hřích, o kterém se neví? (štal se tedy..) Také na Izrael doléhal tento problém a ve staré době byl Izrael toho mínění, že vztah k Bohu může být narušen i nevědomým proviněním.

Věštec Bileam se přiznává k tomuto názoru; "zhřešil jsem; Nevěděl jsem, žeš mi stál v cestě. teď se však, máš-li to za špatné, vrátím." (Numeri, 22, 34.) Kultovní zákonodárství pojednává o tom, jak si počínat při neúmyslně spáchaných hříších; "chybí-li (cizinec) z neopatrnosti, přinese roční kozu na oběť za hřích. Kněz usmíří osobu která pochybila, za to, že pochybila bez úmyslu; vykoná za ni smírný obřad a bude mu odpuštěno." (Num 15, 27)..%

Zdali existuje skrytá vina, o které pachatel sám nic neví, a zdali to má za následek trest Boží, zůstává problém, který vždy znovu zaměstnává lidi ve Starém zákoně a který se snažili řešit různým způsobem.

Ú l o h a

Dva pokusy o řešení tohoto problému se nacházejí v Gen 20, 6 a násl. a u Ezech. 13, 1-4. Čtěme tyto texty v jejich souvislosti a pokuste se formulovat, v čem se vidí řešení tohoto problému v prvním a v druhém případě (textu). Který z těchto pokusů o řešení se vám zdá, že zvládl problém hlubším způsobem?

1.53 Neštěstí - nezměnitelný a nevyléčitelný (nenapravitelný) stav? (neštěstí jako opak záchrany a spásy...)

V každém případě však jakmile provinění spáchané vědomě nebo nevědomky narušilo vztah k Bohu, vytvářel pro postiženého životní otázku problém, zdali tento stav zůstaně trvale nebo se dá vrátit zpět; neboť bez Boha nebo proti svému Bohu nemohl být živ ani celý národ ani jednotlivec. Být mu vzdálen znamenalo neštěstí, opak záchrany a spásy a konečně smrt. Bez obnovení vztahu k Bohu byl hříšník ztracen. Ale právě tady vznikala obtíž; "proviní-li se muž na muži, rozsoudí Bůh; proviní-li se však muž na Jahvovi, kdo se ho ujme?" (1 Sam 2, 25).

1.6 Obnovení společenství s Bohem skrze Boha

Izrael dokázal dát pozitivní odpověď na otázku, zdali vztah k Bohu, ztracený hříchem, může být obnoven. Již zkušenost jeho dávných dějin říkala Hospodinu lidu, že pán je Bůh ochotný ke spáse.

1.61 Izraelova zkušenost s Boží ochotou k odpuštění

Jahvistické vyličení dějin spásy umělo referovat, že - a jak - Bůh, přes odpor a odpad lidu, v Noemovi a Abrahamovi znovu navázal styk s lidmi a zaručil společenství. Oseáš mohl ohlásit, co mu dal pán prožít na jeho vlastním manželství. Jahve se své nevěrné manželky, tj. Izraele, nevzdává, ale snaží se ji znovu přivést ke smlouvě. (Os. kap. 1-3; srv. kurs 11/4,52). Jeremiáš (kap. 2-4) přejímá tento obraz a opakuje Boží nabídku. Dokonce i když lid pcrušil smlouvu, drží na něho pán ještě pevně a obnove je vztah v nové smlouvě, která svazek ještě více prohlubuje a dává lidem možnost, aby se jí pevně drželi. Když Hospodin byl nucen pro hřích svého lidu dát najevo roztržku naplno, opustit chrám a oddálit svou blízkost, je, přece jen ochoten vrátit se a znovu darovat svou přítomnost. (Srv. Ez. 43:)

1.62 Boží odpuštění jako čiré smilování se

pouze rozumově není toto Boží jednání pochopitelné, zdá se, že Hospodin sám se tomu diví: "jak dáti tě na pospas, Efraime, jak, Izraeli, dát tě všanc? ... Proti mně se obrací srdce moje, spolu se soucit můj rozněcuje; neudělám dle žáru svého hněvu, ... neboť já Bůh jsem a nikoliv člověk." (Os. 11,8 a dále) je to Boží bezpříkladná láska, nevypočítatelná láska, která tak jedná. V tomto Božím přiklonění se a obratu se pán zdáli projevil svému lidu, dávno mu zachoval svou přízeň. (Srv. Jer 31,3) (Z dálky se zjevil mu Jahve; mám rád tě věčnou láskou..) A nezapomíná.

Z tohoto obratu a přiklonění se proudí slitování a odpuštění. To ho vede, aby odpustil hřích a zachránil, vyléčil, co provinění zlomilo. Vždycky, když Izrael mluví o Božím smilování, milosti, pomoci, záchraně, vykoupení a věrnosti, je ve výpovědi obsažena Boží ochota k odpuštění.

Toto odpuštění je ve starém zákoně vyjádřeno různými obrazy; Hospodin odnímá hříchy, odnáší je pryč. Nechává přejít hřích a

jeho účinek, resp. jej nechává ustoupit od jeho nositele, smývá a stírá jej, takže člověk je očištěn. Bůh vzdaluje hřích daleko od toho, kdo se ho dopustil, ba vrhá jej do hloubi moře. Nevzpomíná na něj, nepřipočítává jej, přikrývá jej a léčí rány, které hřích vztahu k Bohu zasadil.

1.63 Boží smilování - dar, který vyzývá

Ale ovšem, ať se nikdo neklame. Jahve neodpouští jen tak bez všeho a zlehka. On bere hřích vážně, takže Josue může dokonce říci: "Kéž byste dovedli řádně sloužit Jahvovi. Je to Bůh svatý. Je to Bůh žárlivý. Nepromine vám proviny a hříchy." (Jos. 24,19) Oboje musel Izrael zakusit, jednak že pán je ochotný odpustit, ale že odpuštění také může odepřít. Takto shrnuje svou zkušenost v hymnicky ražené větě: "Jahve, Jahve, slitovný a milostivý Bůh, shovívavý, bohatý láskou a věrností, který uchovává milosrdenství tisícům, odpouští vinu, chyby i hřích, ale ne nechává bez trestu ..." (Ex 34,6) v tomto chvalo zpěvu na Boha Izraele je zdůrazněno jeho šaskavé slitování. To však neznamená, že odpouští jednoduše bezpodmínečně.

1.64 Boží požadavek

Jestliže pán se milostivě obrací k člověku a s ním se spojuje, činí tak bez předchozího lidského přičinění. Jestliže však člověk se tohoto spojení vzdal a jestliže má být narušené Boží společenství obnoveno, tedy neděje se tak bez určitých předpokladů.

1. Boží požadavek - poznání a uznání viny

Člověk se vzdal spojení s Bohem a Boží přítomnosti. Musí dát ve svém myšlení i v činu najevo, že by toto chybné rozhodnutí rád obrátil. první požadavek přitom je vzhled do situace, kterou si člověk sám připravil, vzhled spojený s přiznáním hříchu a s doznáním viny.

Takové vyznání je např. formulováno u Daniele: "Ach Bože, můj Pane, veliký a hrozný, který zachovávaš milostivou smlouvu těch, kteří tě milují a těm, kteří zachovávají tvá přikázání; Hřešili jsme, páchali jsme bezpráví, jednali jsme ničemně, bouřili jsme se a odbožili jsme od tvých příkazů a zákonů..." (Dan.9,4)

Ovšem i přes takové poznání a doznání je právo zcela u pána, a je to jeho věc odpuštění udělit nebo odepřít. Ale člověk s n í v důvěře v Boží smilování prosit o odpuštění.

2. Boží požadavek - účinný obrat k Bohu.

Ale vyznání a prosba nestačí. Kdo Hospodina opustil, musí ho znovu hledat. Kdo se od něho vzdálil, musí se k němu vrátit. To je stále opakovaný požadavek proroků. Napomínání k obratu zaznívá od Amose až k Malachiášovi, vroholí u Oseáše a u Jeremiáše se stává centrálním tématem. Je to obrat, který se projeví tím, že člověk opustí svou zlou cestu a bude konat dobré činy. Pak se smí vrátit a pán znovu zahájí společenství s ním. Neboť Bůh "... nemá zalíbení na smrti ničemově, ale na tom, aby se ničema odvrátil od své cesty a žil." (Ez 33, 11) Toto slovo zářící Božím smilováním zaručuje viníkovi ještě naději a budoucnost v Boží blízkosti.

1.7 H ř í c h v N o v é m Z á k o n ě

Tento pohled a toto posouzení problému hříchu a viny, získané ve Starém zákoně, spočívá v základech i Nového zákona. Ježíš žádá od člověka totální obrácení. To předpokládá, že zná nosnost, dosah lidského hříchu, jímž se člověk odvrátil od Boha, svého pána a Otce. Hřích je podle Nového zákona protibožský postoj a přináší ztrátu společenství s Bohem. (Srv. Lk 15, 18) Má jako důsledek zavržení (srv. Mk 9, 42-49) a tím je právě oním velkým nebezpečím pro člověka. Zvláště tenkrát je hřích hrozbou pro existenci člověka, když on v nevěře a v zatvrzelosti odmítá svého jediného spasitele Ježíše Krista. (Srv. Jan 9, 39-41) Přece však jde novozákonnímu poselství, slovu Kristovu a slovu jeho svědků především o to, zvěstovat hříšníkovi nabídku odpouštějící Boží lásky a osvobození od hříchů, vykoupení z jejich moci a jejich následků Synem Božím.

1.8 Ú k o l y

1. Které starozákonní vyprávění se zabývají vpádem hříchu do dějin? Vzpomeňte si, které společné výpovědi jsou obsaženy v těchto "vyprávěních o hříšném pádu".
2. Jakými myšlenkami ve Starém zákoně se zdůvodňuje, že provinění vůči jiným lidem je v plném smyslu hřích proti Bohu?
3. Na základě těchto úloh můžete uvažovat, v čem dnešní vědomí vidí podstatu hříchu a viny. pokuste se představy, ke kterým dojdete, srovnat se starozákonním chápáním hříchu.

2. Lid pánův pod Božím zaslíbením

Dějiny lidu starozákonní smlouvy znají hřích a selhání, svědčí však také o Božím zaslíbení jeho lidu i všem lidem, zaslíbení, které jde před lidským přičiněním se a osvědčením se, ujišťuje o životodárném přiklonění se pánovu a není smazáno ani lidskou vinou. Izrael si bere už počátku s sebou Boží přísliby na svou cestu dějinami. Boží zaslíbení stojí jako nosná síla v jeho životě. Stává se mu, po všech hořkých zkušenostech s bídou a zánikem, ba právě uprostřed nich, nadějí, že Bůh dá konečné dobro a záchranu.

2.1 Témata Božího zaslíbení

Dávno předtím, než proroci, jakožto povolání mluvčí pána, pozvedli svůj hlas, byl si Izrael vědom, že je obdarován Hospodínovým zaslíbením slovem.

2.11 Bůh zaslubuje zemi

Dávná podání sdělují: již otcové vyhlíželi, plni očekávání, zemi, kterou by mohli mít v držení. Bůh, kterého ctili, jim ji slíbil, Hospodin potvrdil potomkům tuto dávnou přípověď tím, že je vyvedl z Egypta. Zaslíbená země se od té chvíle jakoby vznášela nad dějinami Izraele. Mojžíšův zástup putoval pouští s tímto zaslíbením vstříc jeho vyplnění. Když izraelské kmeny vnikaly do Kanaanu a tam se usazovaly, činily tak s nárokem a silou toho zaslíbení. U různých kmenových svazů mohlo být toto zaslíbení různě formulováno, takže jedni mluvili o "krásné a širé zemi" nebo "o zemi, která oplývá mlékem a medem", ať mluvili o "zemi, kterou pán ukáže", a tím přidělí, nebo ať ji jmenují jménem usadlých palestinských kmenů - byla to tatáž Boží přípověď, na kterou se odvolávali. Během staletí nevybledla. Pokud země zaslíbená ještě nebyla nebo když už nebyla v rukou Jahvova lidu, byla přípověď stále živá. Kdy také by byla ztratila svou aktuálnost?

2.12 Bůh zaslubuje národ, lid

v očekávání Izraele žila od dob otců touha být silným a

četným národem. Projevovala se v přání mít mnoho potomků. Od "Boha mého otce" - tak se jmenovalo božstvo, které se staralo o ochranu a požehnání pro rodinné záležitosti - se očekávalo, že bude dopomáhat k četnému potomstvu. Jakve byl tím Bohem. Abrahamovi slíbil, že rozmnoží jeho potomky jako prach země a hvězdy nebe. Toto druhé zaslíbení je pro dějiny Jahvova lidu právě tak významné jako první. právě ono nenechalo Izraelovu vůli k životu poklesnout ve všech strašných ranách, které na sebe musel vzít. Obě příběhy - širá země a četný lid - jsou spojeny u výchozího bodu Izraelovy dějinné cesty v postavě Abrahama, který je pro svůj lid přijímá. Od té doby působí po všechna staletí izraelských dějin.

2.13 Bůh zaslubuje smlouvu

V Deuteronomiu se spojují obě tato témata příslibení s třetím jako s Božím slovem pro hodinu rozhodování před hrozícím zánikem. Toto třetí téma zaslíbení se vztahuje na jedinečný vztah k Bohu, kterým byl Izrael obdaronán. Zástupy, které s Boží pomocí unikly z egyptského otroctví, čekaly přirozeně, že Bůh, který je vyvedl, je již neopustí. Jakve odpověděl na toto očekávání tím, že vatoupil ve zvláštní svazek se zachráněnými a stanovil vztah a poměr, jaký nedal žádnému jinému národu. Později bylo toto spojení nazváno "smlouva" a ta byla shrnuta do smluvní formule: "já budu jejich Bohem a oni budou mým národem" (Jer 31,33). Příběh, která je v těchto slovech zachycena, se však datuje od zážitku na úpatí Boží hory na poušti. Od té doby bylo stanoveno smluvní příslibení. Obsahuje a nese všechna ostatní Boží příslibení, propůjčuje jim trvalost a účinnost.

2.14 Bůh zaslubuje záchranu (spásu) skrze člověka

Jako individuální a jedinečný případ by se nám mohla zdát příběh, kterou podle svědectví 2 Sam.7 dostal David. Pán mu slíbil: "... tvůj dům a tvé království potrvají přede mnou navždy a tvůj trůn bude vždycky státi pevně." (2 Sam 7,16) Ovšem i toto Boží slovo nebylo dáno jednotlivci jako útěcha nebo dynasti jako příslib. Je řečeno - toto slovo - tomu, kterého Hospodin učinil knížetem nad svým lidem, aby jej pásl jako Bohem daný pastýř. Je tedy vlastně dáno Izraeli; vychází vstříc jeho očekáváním. O těchto očekáváních mluví žalmy tzv. králov-

ské, které stále znovu vyhlížejí panovníka, který bude požehnáním pro svůj lid, ochranou před nepřáteli a pomocníkem utlačovaných. srv. např. žalmy 2; 45; 110.

Toto příslibení davidovského domu je ve starém zákoně patrně nejnápadnějším znamením pro to, že člověk je zaslíbením lidem, pro lidi. Davidovský potomek byl při nástupu vlády chápán jako takové zaslíbení: "Bože, předej své soudy králi a svou spravedlnost královskému synu. On bude obhajovat tvůj lid spravedlivě a tvé utištěné podle práva. Hory budou lidu přinášet pokoj a pahorky spravedlnost ... vysvobodí ubožáka, jenž o pomoc volá, utištěného, jenž nemá pomocníka ... zachrání ubožákům život." (ze žalmu 72) Nemůžeme dále sledovat tuto linii "vyplnění Božího příslibení skrze jednoho člověka pr o všechny". Museli bychom mluvit o otcích Izraele a o všech, které Hospodin povolal k službě svému lidu, až k Ježíši Kristu.

2.2 Prorocké zaslíbení - lidské o čekávání

2.21 Boží zaslíbení jsou konkrétní

Bůh neslibuje vágní a neurčité štěstí, ale dává konkrétní, pevné přípovědi. To je jedna ze základních zkušeností uzraele. Boží příslibení odpovídají - podle biblického svědectví - lidským očekáváním, navazují na ně a přijímají je; to ukazuje přípověď země, zaslíbení potomstva a Boží příslibení davidovské dynastii.

I když tyto přípovědi jsou zaměřeny na stav záchrany, spásy, (hebrejsky šalom = pokoj, mír) na správné, zdravé uspořádání životních vztahů v celku, přece jmenují určité oblasti a celé, ve kterých se stav dobra, blaha, spásy, uskutečňuje.

Přitom Bůh počítá také se změnami lidské situace. Na změněná očekávání mohou proroci, v nichž Izrael především vidí prostředníky Božích spasitelných přípovědí, odpovídat změněnými přísliby.

2.22 Boží zaslíbení odpovídají lidskému očekávání

pohled do dějin Izraele ukazuje, jak Bůh vždy novými příslibeními odpovídá měnícím se očekáváním.

1. Když David dobyl Jerusalema a získal jej pro lid Boží a když

tím obsazení země bylo dovršeno, stalo se toto město stálým znamením splněného příslibení o zemi. Když Šalomoun zbudoval chrám, přijal S i o n tuto funkci znamení. Sion lidu zároveň zaručoval, příslibení zvláštního vztahu k Bohu, poněvadž se stal místem zvláštní Boží přítomnosti. Tak za časů proroka Izaiáše se stává Jahvova svatá hora středem očekávání a také předmětem prorockého zaslíbení, neboť přebývání celého Izraele v pánové zemi bylo stále v nebezpečí. Když pak lid ze severní i jižní země byl odveden do zajetí, očekávali vyhnanci návrat domů a proroci (Jeremiáš, Ezechiel, Deuteroizaiáš = pokračovatel Izaiášův) slibovali - obměňující poněkud dávné zaslíbení země - návrat do země, domů a k S i o n u. Jiná zaslíbení mohla být dána teprve, až pro ně nastal čas a až lid, pln očekávání, byl pro ně připraven. O nové smlouvě mluví prorocké slovo (Jer.31) teprve ve chvíli, kdy po ztroskotání Josiášovy reformy se dosavadní smlouva zdála zcela zlomena a všechno očekávání se obrací k Jahvově věrnosti.

2. O vzkříšení a věčném životě mluví prorocký pohled, směřující ke konci věku, poprvé zřetelně v době pronásledování (Dan.12), když život spravedlivých pod zuřivou rukou Antiocha IV, Epifana (175-163 př.Kr., za jeho vlády vypuklo povstání Makabejských, srv. dopis ll./4.62) se stal nejistým, problematickým. Ten, kdo zůstal věrným Hospodinu - tak zněla otázka - neměl k očekávání nic jiného než temný, dusný šeol (= ponuré místo mrtvých, bez záchrany a spásy), i když nasadil život pro víru a pro ni ji obětoval? Apokalypticky vidoucí autor knihy Daniel dává tuto odpověď: "A mnozí z těch, kteří spí v prachu země, se probudí. Tito k věčnému životu, oni k potupě, k věčné hanbě..." (Dan 12,2) Teprve v této situaci, v tomto stavu byl Boží lid schopen přijmout zaslubující slovo o životě po smrti.

Hospodin nedává svému lidu takové přípovědi, ke kterým by on nedovedl zaujmout vztah. přirozený styčný bod je dán a předpokládán, i když zaslíbení převyšují očekávání.

2.23 Boží zaslíbení mají svou chvíli

Ani v životě svých proroků (a v jejich činnosti) se Bůh nechová jinak. Také u proroků je chvíle, životní situace, vzhled,

který je uschopňuje, aby dovedli pochopit a vyjádřit přísliby, které jim byly svěřeny.

Oseáš zakusil na svém manželství, které mu bylo uloženo jako symbolické jednání, že - a jak - Jahve přivede Izrael zpět ke smlouvě, které se zpronevěřil. Izaiáš poznal v tísní v době obležení Jerusalema (735-4), že pán nepřenechá nepřátelům Sion proti své vůli, že chce mít na trůně Davidově spolehlivého krále, který by lidu dopomáhal k dobru, a že chce alespoň zbytek zachránit. Jeremiáš učinil zkušenost, že milostivý Bůh se nehněvá navždy a že on sám po opravdovém obrácení bude opět od pána přijat do služby. To mu dávalo odvahu vyhlížet přicházející dobu záchrany ... Boží svaté jméno, které pán nenechá tupit a zneuctívat, přimášelo Ezechielovi příslibení, že Hospodin ke cti tohoto jména svého jména přivede zpět svůj lid a město znovu zbuduje... A konečně Deuterioizaiáš věří, že Jahve, Bůh celého světa, se nejlépe prokáže jako Bůh celého světa, když přivede domů svůj lid. ...

Boží příslibení a lidské očekávání tvoří souhru ve spásitelném hlásání proroků. Proroci zdůrazňují správná, s vůlí Boží souhlasná nebo slučitelná očekávání lidu. Hospodin však používá tohoto očekávání, aby jim přiblížil to, co zaslíbil.

2.3 K r i t i k a l i d s k ý c h o č e k á v á n í

Přebírá tedy jednoduše Boží příslibující slovo lidská očekávání a ještě je rozšiřuje? Prorocké knihy ukazují, že Bůh nepřisvědčuje ke všemu a nepotvrzuje svým zaslíbením všecko, co člověk nebo lid očekávají. Dosvědčují také, že Hospodin se obrací proti falešným očekáváním, a těm, kteří je uchovávají, hrozí trestem.

2.31 Bůh zklamává sobecká očekávání

Celé prorocké ohlašování soudu jakož i každé jednotlivé hrozebné slovo protiřečí určitému lidskému očekávání, které je v očích Božích převrácené, a proroci mu odpírají splnění. Slibují mu zklamání .. Činí tak kvůli člověku, který byl zajatcem sebeklamu, kvůli člověku, který se chce dostat ke splnění svých očekávání, mimo Boží řád nebo proti němu.

Prorok Izaiáš na vyjádření toho užívá výrazných slovních formulací, ba slovních hříček; "Tak mluví pán, Jahve, Izraelův svatý; v naprostém klidu jen jest vaše spása a v tiché důvěře jest vaše síla. Ale vy nechcete. Říkáte; Nikoliv, na koních prohneme. A také budete prchat; Na ořích ujedem. - Tak jedou, již stíhají

vás vaši pronásledovatelé ..." (Iz 30,15)..) Jahve, který pro svůj lid učinil všechno, co ten lid od Božího příklonu mohl očekávat, "čekal čin dobrý. Ejhle, čin krve..." (Iz 5,7)..) proto musí ti, kteří "slučují dům s domem a pole spojují s polem, že není mezery.." (Iz 5,8) a kteří se cítí jedinými pány země, udělat místo pustině a prázdnotě - za trest. Všichni, kteří se honí za opojnými nápoji, aby nemuseli dbát na Hospodinova díla a hledět na to, "co rukou svou koná", zemřou hladem a žízní zchřadnou. (srv. Iz 5,12..) pro tento nářdek s nenasytným hrdlem "se otvírá šeolu tlama, široce otvírá, jeho nádheru hltá, hlučící shluk i ty, kteří jásají v něm." (Iz 5,14) Tak v Izaiášově pohledu ta očekávání, která se obracejí proti vůli Boží a proti bližním, jsou trestána splněním právě opačným.

pán uvaluje mnohonásobně odpovídající trest na falešný nárok, který se projevil v hříšném činu. Také toto mají proroci za povinnost slibovat a ohlašovat. Jejich slovo má lidem pomoci, aby se své převrácené touhy vzdali a očekávali to, co je správné v slově i činu.

2.32 Bůh zklamává důvěru neochotnou k pokání

Ostře také vystupuje prorocká kritika, kdykoliv se proroci obracejí proti očekáváním, která nesou zdání zbožnosti, ve skutečnosti se však snaží Boží požadavky obcházet nebo na ně prostě nedbat.

1. ... Bůh zklamává důvěru v den pánův

Takový případ má před očima prorok Amos: klamnou nadějí v den pánův, jenž by - domněle - měl vždycky a bezpodmínečně přinést záchranu a spásu.

Izrael věděl něco o takovém dni od chvíle svého zážitku u Rákosového (Rudého) moře. Tehdy učinil Jahve podivuhodný záchranný čin. Zachránil svůj lid a potrestal jeho nepřátele. Takový den pánův prožíval Boží lid ještě více a víckrát, když dobýval za slíbenou zemi.

pokaždé byl tento "den pánův" trestem pro Boží nepřátele a pomocí pro ty, kteří mu sloužili. Aby prosadil svůj svrchovaný nárok a své plány, mohl Bůh ve svém svobodném počínání kdykoliv způsobit, aby tento den nastal znovu. Izrael však neměl přehlédnout také nebezpečnou stránku příslibení o "dni pánovu". Ono hrozilo zánikem všem, kdo se stavějí proti pánu. Príslibovalo pomoc a záchranu jen těm, kdo mu jsou oddáni. Boje, záchrana i soud, patřilo ke dni Hospodinovu. Naopak, jestliže by se postavil proti svému Bohu a pánu smlouvy, musela by slíbená

zkáza dopadnout na Izrael ještě silněji.

Tím nepochopitelnějším shledává Amos, že lidé přesto vyhlížejí onen den: "Buď běda těm, kteří po dni jahvově touží! - Nač nám den Jahvův? Tma je to. Nikoliv světlo. před lvem utíkáš-li a s medvědem se střetneš, do domu vejdeš, dlaň o zeď opřeš, had tě uštkne ...; což není den jahvův tam, tma tmoucí, beze svitu?" (Am.5,18-20) Tehdy: "povstane Jahve, jak v údolí Gibeon se roz-zuří, by konal své dílo - prazvláštní dílo, by činil svůj čin - podivný čin." (Iz 28,21)

Bůh trestá ty, kteří náležejí jen podle jména k jeho lidu, jejichž srdce však je daleko od něho.

2. ... Bůh zklamává důvěru v sion a v chrám

Kritika platí také vedoucím mužům Izraele. Spoléhají opovážlivě na Boží přítomnost na sionu, ale "budují sion vinou krve a Jerusalem zločinně." vykonávají svůj úřad lakotně a s bezprávím a "o Hospodina se opírají" a říkají: "Což není jahve uprostřed nás? Na nás nemůže neštěstí přijít..." (Srv. Mich.3,10 a dále) Podobně to dopadne podle Jeremiášových slov se Židy, kteří čekají, že budou v chrámě ukryti před nepřátelským útokem, ale nemyslí na to, aby plnili aspoň základní požadavky smlouvy vůči Hospodinu. Jim se zaslíbení o sionu změnilo v hrozbu. Co jim bylo znamením toho, že Bůh daroval zaslíbenou zemi, učinil jahve symbolem, znakem pro to, že chce Židy i jerusalemské obyvatele vyhnat od své tváře, pryč ze své spasitelné blízkosti. (Srv. Jer. 7,14...) Když však Izrael bude vyhnán ze své země, vzniká otázka: je zaslíbení, nad nímž lidské pochybené očekávání udělalo otazník, je nyní navždy zrušeno a zničeno?

2.4 Věštší a obnovené příběhy Boží

Mezi všemi Božímí přislíbeními je jedno, které především převyšuje všechna lidská očekávání, příběh Božího svazku, Boží smlouvy s lidmi. Žádný člověk není schopen takovýto stav přivodit, zařídit. Bůh přijímá svého smluvního partnera bez jeho předcházejících výkonů, zásluh; váže se na něho a prokazuje mu dobro. Jak dějinné zkušenosti Hospodinova lidu ukázaly a proci s nejniternejším přesvědčením věřili, Bůh od tohoto vlastního závazku, který si uložil, nikdy neodstoupil. I když Izrael selhal, on smlouvu ^čdržoval, dokonce i jeho soud nemá nic

jiného za účel než umožnit nové, spasitelné přiklonění se Boží.

2.41 Soudem k nové záchraně, spáse

Na základě této víry v trvalou věrnost Boží mohli proroci svědčit o novém a větším záchranném sklonění se Boha právě v dobách, kdy lid pánův se zřítíl do trestajícího soudu. Slibuje se záchrana lidu, který se obrátil. Mohou ji očekávat lidé, kteří se obrátili k Jahvovi. Jim a pro ně se přísliby - tak doufají proroctví mluvčí - jistě vyplní. Tak načrtávají proroci světlý obraz budoucí záchrany která převyšší všechno, co bylo doposavad.

2.42 Nová záchrana v den pánův

po h r o z n é m dni pána, který překvapil zkázou, přijde jednou - tak slibují prorocká ústa - den spasitelného sklonění se. Aby popsali tuto naději, sahají proroci opět k dřívějším jednotlivým zaslíbením;

1. Jahve přivede zpět do země svůj lid, alespoň ten zbytek, který byl při soudu ušetřen, a znovu mu dá zemi v dar. (srv. Zach. kap. 9 a 10)
2. Také Boží město (Sion) bude opět bezpečnou pevností a útočištěm. Jeví se jako symbol Boží ochrany a jako znamení ještě jednou uskutečněného zaslíbení země.
"Onoho dne se bude v judské zemi zpívat tato píseň; opevněné město na ochranu máme, Jahve nám zbudoval hradby a valy; otevřete brány, aby mohl vstoupit věrný lid, který spravedlnost plní! Srdce jeho pevně zachováváš. Budiž s ním pokoj, že spoléhá na tě! Na věčné časy doufejte v Jahve, neboť věčná skála je Hospodin." (Iz 26,1-4)
3. Rozpadlá "Davidova chýše", zřícený Davidův dům bude znovu zřízen jako stál za dnů dřívějších. Opět bude vládnout pomazaný Hospodinův ve svém lidu jako prostředník požehnání. (Am 9,11 srv. Agg 2,23)
4. Izrael je volný od hříchů, a zlých sil, očištěn a od Hospodina obdarován svatostí. pán sám bude ozdobou svého lidu. Trpící a nejubožejší z lidí, hluší, slepí a zubožení budou výslovně pojati do této záchrany.

"Onoho dne tu bude pramen, který vytryskne Davidovu domu a jerusalemským obyvatelům na očištění od hříchů a od poskvrny." (Zach.13.1) (srv. též Iz 29,18)

5. prorok Joel se dokonce odvažuje předpovídat pro tuto spasitelnou dobu návrat ráje s přebohatými prameny a překypující plodností. Blížkost Boží už není ohrožena. Jeho vláda se plně uskuteční. To, co vyjadřuje, přislibuje jeho jméno "Jahve", se splní, "On je (zde)".

"Onoho dne budou hory mokvati moštem a pahorky budou oplývati mlékem. Voda poteče všemi judskými stržemi. Pramen vytryskne z jahvova domu a napojí akaciové údolí ... Juda potrvá věčně a Jerusalelem od rodu do rodu, pomstím jejich dosud nepomstěnou krev. - Jahve se usídlil na Sioně." (Joel 4,18-21).

2.43 Nová záchrana, spása v nové spasitelné době

vedle obrazu o očekávaném spásyplném dně d n i pánově stojí v exilním a poexilním prorockém díle slova o přicházející spasitelné d o b ě. přijdou dni, které v sobě nechovají už zkázu, ale záchranu. v této přicházející spasitelné době se všechna jednotlivá zaslíbení vyplní docela jako o e l e k. zaslíbení země, lidu, davidovské přislíbení i přislíbení i Sionu, zaslíbení smlouvy.

Ú h o h a

především Jeremiáš vyslovil tato zaslíbení ve velkolepých obrazech. přiřaďte následující texty z proroka Jeremiáše výše jmenovaným jednotlivým zaslíbením; Jer 30,3; 31,27; a dále; 31,31-34; 33,14-17.

2.44 Nové dimenze zaslíbení záchrany, spásy

při dosud sitovaných Božích přislíbech bychom mohli mít dojem, že přislubují spíše a hlavně pozemská, hmatatelná dobra, která se dají nazývat "záchranou". I když se tento dojem nabízí (někdy jakoby přímo vnucuje), ukazuje a vede přece prorocké poselství do hlubších dimensí. především texty o zaslíbení smlouvy už naznačily dvojí prohloubení; ukazují směrem ke zvnitřnění při očekávání záchrany; záchrana, spása, je především nový vztah k Bohu, vztah, který proměňuje člověka. A ukazují ke spáse, která trhá masu pozemskosti, i když její uskutečnění je t a k é vázáno na dějiny.

1. ... změna srdcí.

podle všeho již Oseáš klade důraz proti vnějším dobrům smlou-

vy na n i t e r n á dobra smlouvy a zdůrazňuje poznání Boha, lásku a spravedlnost více než vnější prospěch a úspěch, než blahobyť, když ohlašuje přivedení Izraele zpět ke smlouvě. (srv. Os.2,23) Také Isaiáš se dívá d á l , než kam mohou sahát možnosti davidovského domu, když budoucího spasitelného vládce jmenuje "zázračný, rádce, silný, Bůh věčný, kníže pokoje..." (Iz9,6) a ví, že mu bude udělen duch Boží v plnosti, aby dobře splnil své poslání.

Zřetelně také Ezechiel - vedle Jeremiáš - mluví o niterná, "zduchovnělé" dimenzi smlouvy, když zvěstuje slovo pánovo: "vezmu vás z národů a shromáždím ze všech zemí a zavedu do vaší země. A pokropím vás očištnou vodou a očistíte se; očistím vás ode všech vašich nečistot a ode všech vašich bůžků. A dám vám nové srdce. A dám nového ducha do vašeho nitra, odklidím kamenité srdce z vašeho těla a dám vám srdce z masa. Dám svého ducha do vašeho nitra a udělám, abyste kráceli podle mých příkazů a dbali na má práva a podle nich jednali. A budete sídlit v zemi, kterou jsem daroval vašim otcům, a budete mým lidem a já budu vaším Bohem." (Ezech. 36,24-28)

2. ... změna dějin.

Zaslíbení o Sionu - ve svém pozdějším vyjádření - opouští patrně nejšířší hranice času a prostoru; dívá se na konci dnů na hora Hospodinova domu jako na pravé sídlo Boží, vidí, jak k němu proudí národy, aby přijímaly Boží pokyny a slibuje nír na zemi.

"pevně staně na konci času hora jahvova domu nad pahorky všechny vyvýšená, vklíněná ve vrcholky hor. Na ni se hrnou všichni národové, putují ~~všechny~~ četné kmeny a praví: pojďte, vystupme na jahvovu horu, do domu Boha Jakobova. On at nás naučí svým cestám! My pojďme po jeho ~~cestách~~ stezkách! Neboť ze sionu nauka vzhází, z jerusalema jahvovo jméno. Rozsudek pronáší nad národy, nad pr-ávem četných bdí kmenů. překovají v radlice meče svoje, oštěpy svoje ve viničné nože. Nevztáhne meče kmen proti kmeni, válce se budoucně nebudou učit..." (Iz 2,2-4) potom tam pán pozve národy k hostině spásy.

Charakteristický je pro tato očekávání spásy především text z tzv. "Izaiášovy apokalypsy", která byla vložena do Izaiášovy knihy v pozdně-starozákonní době: "vystrojí jahve zástupů všem národům na této hoře hostinu tušenou, na pití víno, s morkem jídla, zčištěná vína. A také zničí na této hoře závoj, jenž ha-lí národy všechny, příkryvku, kryjící národy všechny. Smrt navždy zahubí zástupů jahve i slzu setře s kdekteré tváře. pohanu sejme se svého lidu na celé zemi, tak pravil Jahve." (Iz 25,6-8)

pomocí takovýchto představ a obrazů o příchodu Boží vlády a plnosti, o přemožení smrti a utrpení, bude pak moci Nový zákon popisovat to, co přinesl Kristus. 1.Kor.15,54. Zjev 7.17.

2.45 Neomezená spása od nekonečného Boha

Jak mohla příslibení ve starém zákoně nabýt takových rozměrů? Izraelův Bůh je - o tom především byli proroci přesvědčeni od okamžiku svého povolání - tak nekonečně mocný, že může vykonat skutky větší než jaké si vůbec člověk může kdy myslet. Jeho vůle ke spáse je tak silná, že nikdo, ani Bohem povolaný mluvčí, se nemůže odvážit této Boží vůli položit nějaké hranice.

proto nechávají proroci svá slova o spáse otevřena pro stále větší Boží působení. proto volí s oblibou ve svých slibech o spáse pbrazy, které Boží spasitelné jednání nepodávají jednoznačně pevně, neměnitelně, ale schopné rozvoje, jako schopné obsahovat vždy nováposelství, novou zvěst, jestliže Hospodin chce. Důvěřují v Boží slovo: "vím o úmyslech, které s vámi mám, praví Jahve. Jsou to úmysly na vaše dobro, nikoliv na vaše zlo. dávám vám plno naděje do budoucnosti." (Jer 29,11)

2.5 B o ž í p ř i s l í b e n í a l i d s k é j e d n á n í

Jestliže Boží příslibení jsou tak mocná, klade se otázka; prosazují se tato příslibení bez ohledu na to, jak se k nim chová člověk? Nebo může a musí člověk nějak přispět k tomu, aby se naplnila? A naopak; může člověk svým jednáním jejich splnění zabránit? Co říkají proroci k tomuto problému?

2.51 Důsledky lidského jednání - pod Boží svobodnou vládou

Již dávno před izraelskými proroky se zabývali v Izraeli učitelé moudrosti problémem, jak souvisí lidské jednání a jeho následky. Zнали obecně lidskou zkušenost, že každý čin v sobě nese nějaké očekávání. Kdyby nějaké dílo, nějaký čin neměly v sobě alespoň něco slibného pro člověka, pak takový čin by se prostě neuskutečnil, byl by jistě opomenut. Ti moudří to vyslovovali takto; "C o a j a k děláš, p o d l e toho se ti povede. Jestliže tvůj čin má být slibný, má-li přinést splnění tvých očekávání, musí tvé jednání tomu odpovídat. Izrael popíral a a u t o m a t i c k o u (dalo by se říci; neosobně osudovou, pozn. překl.) souvislost mezi činem a jeho důsledky. Byl sá

spíše vědom, že souvislost činu a jeho důsledků je podřízena svobodné vládě Hospodinově a nemůže být manipulována jen člověkem. V tomto smyslu měla věta "oo a jak konáš, podle toho se ti povede" své místo ve starozákonní teologii. V takovém smyslu argumentují žehnající i kletební příslibení ve sbírkách zákona, když napojují požehnání i kletbu na určité lidské jednání. Proroci tento smysl zabudovávají do svého zvěstování.

2.51 Zaslíbení Boží - požadavek na lidské jednání

Boží příslibení zakouší tedy ten, kdo se chová, jak to oněm příslibením odpovídá; jen takový má naději, že se ona na něm vyplní. Boží přípověď vstupuje v platnost, když člověk koná vůli Boží. (srv. 2.3) Jen tož jednání je záslibné, které souhlasí s Božími pokyny.

Tato podmínka se staví znovu a znovu především u Jeremiáše, např. ve slovech o zaslíbení země: "jenom tehdy, když opravdu polepšíte své cesty a své skutky, když budete spravedliví k tomu i k tomu, když nebudete tésnit cozince, sirotka, vdovu, když na tomto místě nebudete prolévat nevinnou krev, když na svou škodu nebudete se honit za cizími bohy, dovolím vám bydlet na tomto místě, v zemi, kterou jsem daroval vašim otcům od věků na věky." (Jer 7,5-6)

podobně podmiňuje své příslibení již Izaiáš. A Amos praví jasně a přílehně: "gleďte jen dobro a nikoliv zlo, abyste žili. ... vyhledávejte Jahve a budete žít ..." (Amos 5,14. 6)

2.53 podmíněné zaslíbení - nepodmíněné vyplnění?

Existuje tedy jen jedno podmíněné zaslíbení, to, které je závislé od lidského jednání? Uvažováno se strany člověka je Boží příslibení vždy vázáno na podmínku, že člověk celým svým životem do tohoto příslibení vstoupí. Ale zde - zdá se - jakoby Jeremiášovo slovo bralo všechnu naději: "Může svou kůži Ethiopan (černoch) svléci, leopard kožich skvrnitý? A dovedete konat dobro vy, kteří jste si zvykli na zlo?" (Jer 13,23) Není snad člověk tak slabý nebo tak zlý, že se tak málo může obrátit k dobremu jako leopardovi je nemožno změnit své skvrny? A prorok odpovídá, že Bůh v budoucí době záchrany vloží tak svou vůli do srdce lidí, že budou schopni tuto vůli plnit (srv. Jer 31,33).

Ezechiel jde ještě dále a mluví o úplném obnovení člověka; "... dám vám nové srdce. A dám nového ducha do vašeho nitra.. dám svého ducha do vašeho nitra a způsobím, abyste kráčeli podle mých příkazů a dbali na má práva.." (Ez 36,26..) Pak bude možno dosáhnout Božích příslibů. Tak tedy Boží příslibení zůstává nepodmíněné, poněvadž Bůh umožňuje, aby člověk splnil podmínky. Ovšem Boží přísliby jsou takové v tom smyslu nepodmíněné, že jejich splnění může převýšit očekávání člověka, ba dokonce i představy, do kterých tyto přísliby byly oděny. Bůh může učinit na nebi i na zemi, co chce: "On je Hospodin, činí, co jemu se líbí." (1 sam 3,18) Může vyslovit taková příslibení, v jaká je těžko věřit člověku - a může budit očekávání, která se zdají nesplnitelná.

2.6 I z r a e l o v a z á c h r a n a a s p á s a v n a d ě j i

2.61 Izrael před Boží nesmírnou, nedozírnou spásou

Jestliže však Bůh je tak suverénní, že splněním může překračovat, převyšovat svá vlastní zaslíbení, musí to znamenat, že Izrael si pod jeho příslibení nesměl nic představovat? Byla tedy tato příslibení pro člověka bezobsažná? Nikoliv. Izrael nesměl Boží přísliby považovat za bezobsažné. Když mu však Bůh přisunul rozvinutí nebo korekturu jeho očekávání, nemohl a nesměl se tomu uzavírat. Nesměl svůj pohled omezovat jen na bezprostřední ohraničenou epochu spásy. Nesměl se uzavírat před tím, co ještě mohlo být dále, před stále větší budoucností Boží. Hospodinův lid musel hledět vstříc událostem, které k němu přicházely z neznámých a nedohledných dálek. Tak i jeho proroci viděli často pohromadě i blízkou záchranu i vyplnění v daleké budoucnosti, oboje viděli zároveň... Nemohli s naprostou určitostí narýsovat hranici mezi blízkým a vzdáleným děním. Nebylo možno jednoznačně opsat průběh budoucích dějin. budoucnost ležela otevřena před Božím lidem. Ale ten lid směl a musel vědět, že budoucnost bude časem spásy.

2062 Boží nedozírná záchrana p ř e d Izraelem

Tato otevřenost pro budoucí, v nedohlednu ležící události je zřejmě podstatný rys izraelské eschatologie.

Eschatologie - slovně znamená "učení o posledních věcech", o tom, nejzazším, v theologii se tím rozumí učení o dovršení lidstva a jeho dějin.

Tento rys výrazně a rozhodujícím způsobem poznamenal naděje Izraele a odlišuje se od očekávání záchrany v jiných starých náboženstvích. V nich ~~především~~ žila představa návratu dávného šťastného věku. "zlatý věk", který byl na počátku, se vrátí po epoše úpadku nebo dokonce po epoše zániku světa, tak se věřilo.

Takové chápání dějin můžeme nazvat cyklickým, v kruhu. podle plynutí každoročního koloběhu si lidé představovali běh dějin jako běh v kruhu; po periodě zániku (jako v přírodě v zimě, pozn. překl.) následuje vždy obnova světa (jako v přírodě na jaře.)

Na takový návrat Izrael čekal. Nepočítal s obdobím spásy takovým, které by se dostavovalo téměř zákonitě vždy znovu a znovu ... Jeho zkušenosti víry mu nedovolovaly takto smýšlet.

I když hlasy proroků mluví o rajske obnově, používají těchto názorově silných obrazů jen proto, aby znázornily Boží budoucí spasitelné jednání, jehož časový termín určuje On sám. (srv. 2.42.5)

Víra starozákonního lidu viděla před sebou budoucnost spíše jako stále (vpřed) běžící linii ... Byl mu vlastní podstatně a neodvolatelně pohled na budoucnost vedoucí dál a vpřed, nikoliv na budoucnost jednoduše v kruhu se vracující. Hospodin sám to tak zařídil. Otevřel svému lidu zrak pro budoucnost.

2.63 Izrael postaven Bohem na cestu

Co učinil Bůh, aby Izrael měl tento pohled víry, aby prožíval ve své víře naději v budoucnost? ... Vyvedení izraelského lidu z Egypta byl podle víry Izraele rozhodující, základní Boží čin, který navždy poznamenal a charakteristicky vyznačil chápání času a očekávání starozákonního lidu. Zde začala cesta s Hospodinem, která měla vést k spasitelnému naplnění. Víra v tohoto Boha nesla s sebou od té doby naději. Byla proniknuta očekáváním, že Bůh svůj lid přivede též k takovému cíli, který již z a s v i t l v onom osvoboditelském činu (totiž vysvobození z

Egypta.) Byl to zachranitelský čin (spasitelný čin) v celém a širokém významu, který toto slovo má ve starozákonní řeči. Již z této počáteční situace plyne pro lidi, kteří věří v Hospodina jako v zachránce, že tento Bůh své dílo také dovrší. proto v události u Rákosového (Rudého) moře bylo více než jen čekání na krásnou a širou zemi. do které je pán zavede. Mojžíšovu zástupu byla dána na cestu nesmírná naděje. Ještě nebylo sice jasno, jaká dobra záchrany a spásy by ta naděje mohla obsahovat. pokud však lid pamatoval a myslel na vyvedení z Egypta, musel se tázat, zdali již bylo dosaženo úplně všeho, co tehdy teprve začalo. odpověď vždy mohla znít jen takto; ještě ne, nebo; ještě ne docela. jistěže během měnící se dějinné situace vstupovala během dob do zorného pole nebo do popředí i jiná záchranná a spasitelná dobra než jen země Hospodinova. Naděje však zůstávala ve svém základním směru táž; očekávala obsáhlé a celé uskutečnění Boží záchrany, spásy, kterou pán připověděl při východu z Egypta.

2.64 Izraelova cesta - cesta naděje

proto Hospodinův lid na základě své zkušenosti s Bohem si nikdy nemohl myslet, že je už u cíle své pozemské cesty. Dal se na cestu s Hospodinem. Toto putování s Bohem se stalo pro Boží lid cestou skrze č a s , jak to alespoň po vstupu do Kanaanu chápali. To putování se stalo dějinami, které vedl Jahve a vedl k cíli, který nakonec musel být plný spásy. Izrael se svěřil Božímu vedení. A ono mu bylo nadějí pro všechny časy. z ní měl žít, kdo chtěl věřit v Jahve.

2.65 Naděje - vstup do zaslíbení

Kdo v Izraeli doufal, bral si Boží zaslíbení za vlastní, kdo věřil v Boží zaslíbení, mohl doufat i když a právě když vyplnění neviděl.

Na to, - zdá se - poukazuje Izaiášovo slovo; "zavážu svědectví, zapečetím zákon ve svých uřednicích. počkám na Jahve, který svou tvář skrývá před domem Jakobovým. v něj budu doufat..." (Iz 8,16) "... neboť; vidění... platí sice až pro budoucnost, ale již ráší a naplní se a neoklame. Kdyby se opozdilo, jen si na ně počkej; postaví se najisto, nebude chybět." (Hab 2,3)

Tak žije doufající v napětí, do kterého jej staví slibující

slovo pánovo. Toto napětí však ho nečiní němým a znaveným, ale naléhá na něho, aby opět a znovu mluvil o své naději.

2.7 Ježíš Kristus - splnění i zaslíbení

Napětí naděje platí novým způsobem pro křesťana, kterému je Ježíš Kristus zároveň vyplněním i nadějí. V Ježíši Kristu došlo naplnění a zpečetění to, co Bůh připověděl skrze Jeremiáše: "vím o úmyslech, které s vámi mám - praví Jahve. Jsou to úmysly na vaše dobro (záchranu), nikoliv na vaše zlo. Dávám vám plno naděje do budoucnosti." (Jer 29,11) Pro křesťany platí jistota víry, "že Bůh žije a že se o nás stará". V Ježíši Kristu se zjevil. V Kristu a skrze Krista je křesťan si jist, že Bohu "náleží" svět dneška a že on nyní i v budoucnosti svou moc, vládu projeví."

Ježíš Kristus přišel na svět pro všechny. A poněvadž patří nejen křesťanům, ale celému světu, pro který je určena Kristova spása, musí být hlásán. Křesťanská zvěst naděje musí přitom volat církve i svět k obrácení "poněvadž jen ten dostane podíl na Boží vládě, na Božím království, kdo je poslušný vůle Boží." (Th.C.vriezen, Naděje ve starém zákoně, v: Theologische Literaturzeitung 78, r.1953, str. 557...)

Ú k o l y

1. Vzpomeňte si, prosím, která hlavní témata se vždy znovu vrací ve starozákonních zaslíbeních?
2. V jakém vztahu stojí ve starozákonním pohledu Boží zaslíbení k lidskému očekávání?
3. Jedno z nejdůležitějších zaslíbení starého zákona je zaslíbení smlouvy. Jakými obrazy a představami jsou líčena spásitelná dobra této smlouvy pro konec času? Jaké hlubší dimenze dostávají tato zaslíbení o konci času u proroků?

4. Nový zákon chápe Krista jako vyplnění starozákonního zaslíbení. znáte (příp. z dřívějších pojednání) texty nebo formule, ve kterých je toto chápání vyjádřeno?

(základní text tohoto pojednání - listu - vypracoval prof. Dr. Josef Sokreiner, Würzburg.)